

КВІР-ТЕОРІЯ: СОЦІОКУЛЬТУРНІ ПІДҐРУНТА ВИНИКНЕННЯ Й ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ДИСКУРСИ¹

Розглядаються соціокультурні (методологічні, політичні, культурні та філософські) джерела виникнення квір-теорії як нового етапу розвитку неklasичної філософії другої половини ХХ ст.

Ключові слова: субкультура, контркультура, культурогенез, квір, гендер, Інший, гомосексуальність, гетеронормативність.

Исследуются социокультурные (методологические, политические, культурные и философские) источники формирования квір-теории как нового этапа развития неклассической философии второй половины ХХ ст.

Ключевые слова: субкультура, контркультура, культурогенез, квір, гендер, Другой, гомосексуальность, гетеронормативность.

There were analyzed the sources (the methodological, political, cultural and philosophical ones) of the Queer-theory as a new stage of the non-classical philosophy of the second half of the 20th century.

Key words: subculture, contrculture, culturogenesis, queer, gender, Other, homosexuality, heteronormativity.

Актуальність статті зумовлена необхідністю розробки методологічного апарату квір-теорії як одного із напрямів сучасної «критичної теорії», яка є новим напрямом української культурології та філософії. Новизна є результатом систематизації й аналізу тих епістемологічних, соціокультурних та філософських факторів, які вплинули на формування концептуального та термінологічного поля квір-теорії і які не досліджувалися раніше на ґрунтовному рівні.

Слово «квір» (queer) англійською мовою має декілька значень: 1) дивний, ексцентричний, незвичайний; 2) сумнівний; підозрілий; 3) гомосексуальний. Згідно з думкою Марти Амфрі [1; р.25-26], слово «квір» стосовно людей з альтернативною сексуальною орієнтацією (гомосексуалів, транссексуалів тощо) існувало ще до 1700 р., але в науковому дискурсі воно почало використовуватися з кінця 1980 х рр., коли американська дослідниця Тереза де Лауретіс уперше застосувала цей термін у своїй статті «Квір-теорія: лесбійська і гомосексуальна сексуальності: Вступ» [2]. Лауретіс, яка працювала в постструктуралістській методології, вважала, що настав час переглянути існуючі моделі гендерної та сексуальної ідентичності, які базуються на ставтєвих опозиціях «чоловічого» і «жіночого» і сексуальних опозиціях «гетеросексуального» і «гомосексуального» бажання. В побутовому

¹ Стаття написана завдяки гранту Інституту Кеннеді для Північноамериканських досліджень та Вільного університету в Берліні (Research librarian grant of the John F. Kennedy Institute for North American Studies and the Free University in Berlin, Germany), 2010 року

англомовному дискурсі слово «квір» має певний негативний відтінок і зберігає семантику «дивної ексцентричної людини», «напіввфріка», «культурного чужинця». Як пише Аннамарі Джагозе [3; р. 1], у середині ХХ ст., термін «квір» у найкращому випадку використовувався як сленгова позначка гомосексуалів і в найгіршому — як гомофобний вираз стосовно до людей з альтернативними типами сексуальної ідентичності. Але Тереза де Лауретіс вивела це слово із суто побутового вживання і легалізувала як культурософський термін, перетворила на категорію, яка має тісні зв'язки з такими соціокультурними концептами як «сексуальність», «суб'єктивність», «бажання», «гендер», «інакшість» тощо.

Провідні теоретики квір-теорії — Тереза де Лауретіс, Елізабет Гросс, Ів Кософські Седжвік, Джудіт Батлер — стверджували: індивідуальних варіацій у сексуальному житті набагато більше, ніж у репродуктивній поведінці; між гомо- і гетеросексуальністю немає жорстких меж; межі створює суспільство, яке формалізує соціокультурні стереотипи. Квір-теорія підриває принцип універсальної гетеросексуальності та ставить під сумнів навіть такі, на перший погляд, «біологічні категорії», як «чоловік» і «жінка». Квір-теорія вважає сексуальні ідентичності продуктом соціальних уявлень, які передують сексуальним ідентичностям, визначають, ускладнюють або руйнують їх. У цьому твердженні квір-теорія базується на головних тезах відомого французького філософа Мішеля Фуко про те, що сексуальність не є «природним» феноменом, вона конструюється як соціальний дискурс і змінюється відповідно до економічного, політичного, релігійно-етнічного розвитку суспільства.

У сучасному використанні термін «квір» існує у двох вимірах: вузькому, стосуючись більшою мірою маргінальних сексуальних практик, і широкому, в якому він накладається на будь-якого культурного «Іншого». Тобто в культурно-соціальному сенсі позначка «квір» використовується для опису гомосексуалів і ЛГБТ¹ осіб, а також гетеросексуалів, які практикують нетрадиційну для більшості суспільства сексуальну поведінку (садо-мазо, бандаж, романтичні стосунки з багатьма партнерами, переодягання тощо), а в теоретичному сенсі констатують наявність гендерно-сексуальних моделей, що принципово перебувають «зовні» будь-якої стабільної ідентичності, як гетеросексуальної, так і гомосексуальної.

У ширшому сенсі категорія «квір» є насиченою семантикою «вिकлику» й «контркультури» стосовно нормативної культури взагалі і гетеронормативності зокрема. Термін «гетеронормативність» уперше застосував Мішель Ворнер (Michael Warner) у 1991р. як дефініцію примусової гетеросексуальності, яка є однією зі стратегій встановлення влади в традиційному патріархатному суспільстві. Концепція

---

¹ ЛГБТ — термінологічне скорочення «лесбі-гей-бісексуал-трансгендерної» ідентичності, або людей, які ідентифікують себе як носіїв такої ідентичності, або учасників суспільного руху за права «лесбі-гей-бісексуал-трансгендерних» меншин.

«гетеронормативності» сформульована Адрієною Райх у праці «Примусова гетеросексуальність та лесбійський досвід» [4], яка вважала, що за допомогою принципу «примусової гетеронормативності» чоловіки домінують над жінками та дискримінують жіночий досвід життя й отримання насолоди без участі чоловіків. Бути «квір» означає відрізнятись від загальної більшості не тільки на рівні сексуальної поведінки, але й на рівні світогляду, зовнішності, моральних цінностей. У цьому аспекті квір символізує людину, яка свідомо ставить себе за межі нормативного суспільства, влади й стереотипів статі, сексу і гендера. На думку французьких філософів (М. Фуко, Ж. Деріда) та радикальних американських феміністок (А. Райх, К. Мілетт, Дж. Батлер), гетеронормативність свідомо використовується владою як знаряддя збереження існуючого порядку квір-гетеросексуальних чоловіків над жінками, гомосексуалами та кольоровими людьми. Тому на Заході квір-дослідження в суспільній свідомості часто пов'язуються з політичною філософією й критикою влади. Згідно з концепцією М. Ворнера й Л. Берлант [5; Р. 343-349], усе, що прийнято позначати терміном «квір», не може бути сумаризоване в сталих визначеннях, тому що ствердження гендерної сталості і стабільності сексуального бажання означає насильство над особою, і не може бути прийнято саме з методологічних позицій квір-теорії. Відсутність повної термінологічної визначеності слова «квір» дозволяє людям уникати жорстких рамок щодо своєї або іншої ідентичності як «певної» і розглядати її як ту, що постійно перебуває в процесі змін і спростовує соціальні стереотипи. Саме цей характер «процесуальності» найбільше відповідає специфіці сучасного розвитку квір-теорії й академічного наповнення терміна «квір».

У культурно-політичному сенсі термін «квір» може використовуватися як маркер не тільки сексуальної або гендерної ідентичності, а й як будь-якої ідентичності, що принципово відрізняється від культурно-соціальної більшості, наприклад, стосовно товариства людей з обмеженими фізичними можливостями, або людей, які свідомо відмовляються наслідувати моду чи зразки масової культури. Американська дослідниця Л. Фіол-Матта називає термін «квір» максимально «еластичним» й критично орієнтованим [6; р. ХХІХ], що дозволяє його використовувати в усіх випадках, коли йдеться про суб'єкта, який перебував «зовні», «на периферії», в протиставленні до домінуючої моделі ідентифікацій. Саме тому цей термін можна побачити не тільки в дослідженнях, присвячених гендеру і сексуальності, але й у дискурсах раси, націоналізму, тілесності. В цьому аспекті семантика «квір» має багато спільного з таким терміном сучасної філософії як «Інший» (рос. Другой, англ. Other), або маргінал.

Загалом, можна дійти висновку, що в рамках квір-теорії відбувається відмова від біологізації потреб людини та есенціалізму («природної онтологізації») в розумінні сексу та гендера і стверджується конструктивістська природа сексуальної та гендерної ідентичності. Еротичне бажання не існує поза історичним розвитком суспільства та культурними стереотипами, тому визнання його «нормативним» або

«маргінальним» залежить від потреб існуючої влади, національно-релігійних традицій, рівня розвитку суспільства. В сучасному дискурсі термін «квір» уособлює новий тип категорії з невизначеною до кінця семантикою, яка постійно перебуває в процесі становлення, що певною мірою відповідає новому розумінню філософських пошуків істини без обмежень.

Квір-теорія як методологія та інтелектуальний напрям є безумовним продуктом теоретичних пошуків філософії та культурології в останні півстоліття, зумовлених, у свою чергу, специфікою соціокультурного розвитку Європи другої половини ХХ ст. Серед соціокультурних передумов виникнення квір-теорії можна назвати декілька найвпливовіших: 1) загальна лібералізація цінностей, яка особливо активно відбувалася після Другої світової війни; 2) створення нової наукової парадигми (у працях Р. Рорті, П. Файерабенда); 3) трансформація традиційних моральних та культурних цінностей, пов'язаних зі специфікою суспільства, що дістало назву «постіндустріального»; 4) постмодерністські деконструкції традиційних моделей пізнання та типу модерністського суб'єкта; 5) активізація ролі меншин у соціокультурному процесі визнання їх політичних та громадянських прав.

Загальна лібералізація цінностей ХХ ст. була результатом суспільних і політичних рухів певних категорій населення, які починаються ще в ХХ ст. Таким суспільним рухом можна вважати, по-перше, революційну боротьбу певної частини пролетаріату та європейської інтелігенції проти соціального пригнічення і створення марксистської теорії, яка помітно вплинула на формування критичних філософій ХХ ст. Загальна лібералізація в суспільстві відбувалася по різних напрямках: саме в ХХ ст. формується рух за жіночі права, рух суффражисток у Європі, дискусії про жіночу емансипацію, вперше відбувається допуск жінок до вищих навчальних закладів і деяких суспільно значимих професій (лікарі, вчителі). Жінки не були суспільною меншиною, але зміни в їх соціокультурному статусі активізували роздуми про справедливість традиційних цінностей узагалі.

У цей же час відбувалася расова та національна емансипація: на північноамериканському континенті вона набула виразу в аболіціонізмі — руху за права чорношкірих в Америці і відміну рабства. Посилюється критичний напрям в американській літературі та мистецтві, найвідомішими зразками чого стають твори М. Твена, Г. Бічер-Стоу, Т. Драйзера. У Європі того ж періоду набирають сили політичні і культурні ідеї самоцінності кожної національної культури, емансипації національних меншин у рамках «великих імперій», формуються культурно-ідеологічні рухи на підтримку національних мов та мистецтв (українофілія, ідишизм). Набувають поширення національно-визвольні рухи в Греції, Італії, Ірландії, Польщі, які часто переростають у повстання та призводять до революційних змін у суспільствах, нових політичних утворень на карті Європи.

У ХХ ст. започаткований також і європейський правозахисний рух на підтримку секс-меншин, який можна розглядати як один із напрямів загальнокультурної емансипації. Початок цього руху пов'язують

з ім'ям Магнуса Хіршфельда, котрий став відомим як засновник першого в історії Інституту сексуальних наук у Берліні й організатор першого в Європі «Руху за емансипацію німецьких геїв». Саме в той час формуються перші передумови квір-теорії, підґрунтям якої є суспільний потяг до лібералізації середньовічних опозицій («грішний-праведний») щодо людської сексуальності і ставлення до гендерного та расового Іншого. Таким чином, можна вважати, що саме ХХ ст. заклало основи загальної емансипації по всіх найважливіших культурних напрямках сучасних дискусій — щодо емансипації класів, рас, націй, гендера та сексуальності.

У ХХ ст. зміна суспільних парадигм та інтелектуальних впливів відбувається значно швидше, ніж у минулі епохи. Каталізаторами таких змін стають Перша і Друга світові війни, які суттєво змінюють самосвідомість західних європейців. На початку ХХ ст. європейське суспільство було впевнене в тому, що його культурний розвиток є поступовим та прогресивним (згідно з концепціями Г.В.Ф. Гегеля, Л.Моргана, Е. Тайлора) і що після періодів «дикунства» та «варварства» західноєвропейська культура ввійшла в епоху «цивілізації». Це підтверджували основи європейського права, основані на просвітницьких принципах, а також технічний прогрес, який мав сприяти небаченому розвиткові моралі і гуманізму.

Але сталося навпаки: символами ХХ ст. стали Голокост, Аушвіц, винищення расових та сексуальних меншин на території III Рейху і понад 30 мільйонів жертв. Як зазначає один із західних істориків І. Маркузен, якщо в Першій світовій війні жертв серед пересічного населення було лише п'ять процентів, то у Другій світовій війні ця цифра зросла до 65 процентів від кількості загиблих [7; Р. 32-37]. Друга світова війна, Голокост і геноцидальні практики другої половини ХХ ст. актуалізували в суспільній свідомості проблеми культурних, політичних, релігійних, національних, гендерних «інших», потребу в толерантності і затвердженні прав меншин, які у ХХ ст. найчастіше постають як «тілесні Інші». Расові, національні, сексуальні меншини через свою «марковану тілесність» виявилися найнезахищенішими в рамках «нацистської расової утопії». Неймовірні масштаби винищення расових, сексуальних та ідеологічних меншин були настільки безпрецедентними, що привели західні суспільства до усвідомлення власної незахищеності перед політиками «відчуження», перетворення певної частини суспільства в меншини заради підтвердження позитивної ідентичності більшості. Жак від Другої світової війни глибоко проник в європейське несвідоме і привернув увагу до проблем меншин, чие існування (або не-існування) після війни не можна було ігнорувати. В першу чергу це стосувалося євреїв як європейської меншини, але, окрім євреїв, від нацистського геноциду постраждали інші категорії осіб, які в європейській свідомості протягом століть і навіть тисячоліть уособлювали поняття «чужих», «інших», «іноземців», «меншин»: цигани (роми), східні слов'яни (росіяни й інші мешканці радянських територій), європейські чорношкірі, інваліди (ментальні та фізичні дизабіліті), радянські військовополонені, свідки Іегови, а також

гомосексуалісти. Знання про табори смерті та послідовний геноцид на європейській території викликали відчуття «провини» в європейців, які пережили Другу світову війну, на найближчі десятки років. Це почуття загальної європейської провини і «травми ідентичності» набуло відображення в багатьох творах західного мистецтва, серед яких найвідоміші поезії Неллі Закс і Елі Візеля, «Список Шиндлера» С. Спілберга, «Піаніст» Р. Поланскі, «Яків, брехун» Ф. Байєра, «Життя — прекрасне!» Р. Беніні.

Війна актуалізувала також теоретичні рефлексії європейців над класичною філософією минулого — саме тому, що існувало певне відчуття «сорому» за те, що теорії європейського прогресу не змогли протистояти загибелі мільйонів расових, сексуальних, расових Інших у серці Європи, стимулювало створення нових філософських моделей (постколоніалізм, етика після Голокосту, фемінізм, постструктуралізм), серед яких була і квір-теорія. Саме після Другої світової війни відбувається активізація емансипаторних рухів, розпад колоніальної системи, студентські протести в Європі 1968-1970-х р. , що репрезентує загальну європейську потребу в легітимації прав представників національних, гендерних, расових, сексуальних меншин. На думку американського дослідника Вільяма Тернера [8; Ch.1], Друга світова війна продемонструвала відносний характер просвітницького європейського лібералізму, який формально проголосив ідеали «свободи, рівності, братерства», але, в дійсності, доступ до рівних прав і громадських свобод модерні європейські суспільства забезпечували тільки для представників певної соціокультурної групи — білих чоловіків-гетеросексуалів, з вищим або середнім рівнем освіти. Історичний досвід жінок, афроамериканців, євреїв і гомосексуалів засвідчив, що не існує універсальної моделі свободи та рівності, що зміст цих категорій залежить від того, чи мова про рівність ведеться суб'єктом влади або представником сексуальної (расової, гендерної) меншини, який не має можливостей суспільного впливу.

Водночас у працях Т. Куна, Р. Рорті, П. Файєрабенда були деконструйовані модерністські уявлення про природу наукового знання. На думку П. Файєрабенда, автора книг «Проти методу» і «Наука у вільному суспільстві», наука є однією із форм існування культури, і, поперше, вона ідеологічно навантажена, тобто перебуває під впливом політичних поглядів та суспільних стереотипів свого часу. По-друге, наука не має універсальної методології пізнання, але вона значною мірою базується на вірі науковців й усього суспільства в існування таких універсальних схем пізнання. Критерії раціональності й інтелектуалізму в науці конструюються щоразу знову і змінюються під впливом суспільних поглядів різних культурних епох. Погляди П. Файєрабенда деконструювали міф про «абсолютний характер» наукової істини, незалежної від політичних обставин.

У книзі «Структура наукових революцій» (1963), яка досить швидко стала науковим бестселером, Томас Кун розглядав наукову еволюцію як послідовну боротьбу наукових товариств, які керуються різними світоглядними уявленнями, зумовленими загальним розвит-

ком суспільства. Створення певної наукової «парадигми», тобто епістемологічної конструкції, яка використовується як пізнавальна та пояснювальна схема більшістю наук і наукових товариств, є результатом символічної «угоди» учасників наукового процесу щодо цілей, методів та проблем, які стають предметом дослідження в науці певного періоду. Період встановлення та дотримання певних норм у науці дістає назву «нормальної науки». Від періоду «нормальної» науки відрізняється період «наукової революції», коли в результаті накопичення багатьох нових фактів та спостережень, які не можуть знайти адекватного пояснення в рамках існуючої наукової парадигми, науковці відчують нагальну необхідність нової наукової парадигми. Створення нової наукової парадигми залучає в коло наукової уваги нові об'єкти і методи дослідження, а також принципово нові інтерпретативні схеми і нову «наукову мову», яка принципово відрізняється від попередніх наукових парадигм. Важливість концепції Куна для розуміння передумов формування квір-досліджень полягає в тому, що Кун першим започаткував критику «нормативізму» у сфері пізнання, яка в подальшому була застосована до критики не тільки існуючих норм науки, але й культури.

У працях Ричарда Рорті доводилася метафорична природа наукового знання, яке може бути, порівняно із релігійною та міфологічною, формами свідомості. Рорті вважав, що претензії природничих і так званих «точних» наук на достовірне знання є необґрунтованими. В дійсності, найближчою до істини слід вважати теорію, яка допомагає людині керувати оточуючим простором і досягати запланованих цілей, і те, у що для людини вірити зручніше, ніж точнісінька копія реальності, якщо вона не надає ціннісних орієнтирів. Корпус класичних наукових текстів не міг дати адекватну відповідь на «виклики» постсучасності. Навіть більше, традиційна епістемологія розглядалася як різновид «тоталітарної практики» — на рівні епістемологічних, аксіологічних та академічних текстів і схем пізнання, і тому потребувала деконструкції. Так, у працях філософів науки були закладені сумніви в абсолютному характері просвітницької та модерністської науки, обґрунтована необхідність постійного перегляду інтерпретативних та епістемологічних схем згідно з потребами «споживача» науки.

Однією із базових тез постмодернізму була ідея про те, що текст не відображає реальності, а створює нову чи декілька різних множинних реальностей, незалежних одна від іншої. Істинність цих реальностей зумовлена точкою зору та життєвим досвідом суб'єкта і, безумовно, що різниця расового, релігійного, мовного, сексуального досвіду стає підґрунтям різних типів реальності, відображеної в інтерпретативних схемах наук та філософії. Наприклад, чи був би давньогрецький філософ Арістотель захисником рабства, коли б він сам не народився білим, вільним чоловіком, громадянином Афін? Або: чи міг би Платон бути прихильником суто чоловічої дружби та кохання у своїх філософських поглядах («Бенкет»), якби він не мав досвіду такого кохання у своїй особистій реальності? Тобто кожен філософський або науковий текст, який претендує на певну наукову об'єктивність, не є таким при

створенні, він концентрує в собі деякі особисті фактори і суспільні стереотипи, які накладаються на сприйняття наукової теорії або інтерпретацію результатів експерименту.

З постмодерністської точки зору, автором традиційних наукових «текстів» — світоглядних концепцій, постановки завдань та інтерпретативних схем досліджень, був: 1) чоловік; 2) білий європець (або білий американець); 3) християнин (тому що європейська наука протягом XV-XX ст. створювалася на християнських засадах); 4) гетеросексуал; 5) представник правлячого класу. Саме походження суб'єкта науки зумовлювало його наукові зацікавлення, які свідомо або невідомо відображали зацікавлення та світоглядні уявлення певної соціальної і фінансової групи. Постмодерністські критики (Ю. Кристева, Ж. Деріда, Г. Співак) стверджували, що, незважаючи на формальну рівність у громадянства та прав людини, гендерні, сексуальні, мовні, расові, релігійні меншини все ще перебувають у стані дискримінації, як на рівні культурних, так і дискурсивних політик. Саме тому постмодерністські філософи науки (серед яких були представники феміністської, постколоніальної, постструктуралістської критики) писали про необхідність перегляду традиційних модерністських ієрархій в науці, які базуються на таких відомих дихотоміях як «раціональне-ірраціональне», «чоловіче-жіноче», «центр-периферія» тощо.

Постмодерністи стверджували, що критерії як філософського, так і природничого знання можуть бути різними, і європейська онтологія, як центр класичної європейської філософії, не допомагає ліпшому пізнанню світу й орієнтуванню в ньому, на відміну від індійського інтуїтивізму або арабського містицизму. Порівняно з модерністською епістемологією, в якій західноєвропейські цінності мали перевагу над усіма іншими, постмодернізм встановлював інтерпретативний та аксіологічний плюралізм, відмову від монолізму та бінарних ієрархій (які були ядром модерністської науки). Нова епістемологічна картина світу змінювала фокус зору дослідника від онтологізації соціальних відносин («усе існуюче є розумним») до підкресленої антропологічності, яка потребувала нових теоретичних категорій — таких як «нація», «гендер», «сексуальність», «тіло», «раса», «погляд», «влада». Постмодернізм, який, на думку західних філософів [9], був результатом впливів Другої світової війни на суспільну свідомість, візуалізував нового «споживача» і суб'єкта науки: в останній чверті XX ст. ним є жінка, представник расової або сексуальної меншини. Теми чоловічої і жіночої сексуальності, різні типи еротичного бажання і насолоди, які вважалися позанауковими в класичній науці і маргінальними в модерністській філософії, стимулювали створення квір-теорії наприкінці XX ст.

У цьому ж контексті слід розглядати концепцію постіндустріального суспільства (Р. Арон, Д. Белл), яке, на думку постмодерністів, прийшло на зміну традиційному буржуазному суспільству. Якщо в традиційному буржуазному суспільстві найбільшими цінностями були влада, гроші, виробництво, то в постіндустріальному суспільстві найбільшою цінністю є інформація. В постіндустріальному суспільстві

майже дев'яносто процентів працівників зайнято у сфері «виробництва інформації», тобто в різних галузях обслуговування та духовного виробництва. В постіндустріальному суспільстві зростає частка високоосвічених людей, зменшується тривалість робочого дня, економіка й культура переорієнтуються на удосконалення «якості життя», тобто на задоволення переважно культурних й духовних потреб кожної окремої людини, а не суспільства взагалі. При цьому «якість життя» визначається і відчуттям морального задоволення, коли людина не хоче, щоб хтось у її оточенні (й узагалі у світі) страждав. Саме тому до боротьби за громадянські права гомосексуалів долучаються не тільки люди, які ідентифікують себе як носіїв альтернативної сексуальності, але й особи традиційної, гетеросексуальної ідентичності, котрі вважають, що справедливість полягає в тому, що кожна людина має право на реалізацію особистого типу бажання і насолоди, збереження певної інакшості, як культурної, так і сексуальної. Тобто ідея культурного, сексуального плюралізму та толерантності до «інших» усе більше поширюється і має прихильників у сучасному постіндустріальному суспільстві.

Таким чином, можна дійти висновку, що найважливішими факторами, які сприяли виникненню квір-теорії, були: моральні і філософські рефлексії над результатами Другої світової війни; розвиток суспільних емансипаторних рухів і активізація у свідомості європейського та північноамериканських суспільств проблем меншин, зокрема расових, національних, гендерних, сексуальних; криза модерного проекту науки як галузі, яка має право на «абсолютну істину» і прийняття ідеї не тільки культурного плюралізму, але й плюралізму в галузях науки і філософії; сприйняття широким науковим товариством ідеї про необхідність деконструкції епістемологічної та культурної «норми», яка використовується з метою створення расових або гендерних ієрархій; уведення в центр академічної уваги нового «споживача» академічного знання; створення нової концепції «якості життя», яка реконструює моральні цінності модерної епохи. Саме ці фактори створення нової картини світу та її методологічного і політичного обґрунтування зумовлюють значущість подальших досліджень квір-теорії в Україні.

Список літератури

1. Umphrey M. The Trouble with Harry Thaw / M. Umphrey // *Queer Studies. An Interdisciplinary Reader*. Ed. by R. J. Corber and S. Valocci. - Blackwell Publishing Ltd, 2003 — P. 21-31
2. Lauretis T. *Queer Theory: Lesbians and Gay Sexualities: An Introduction* / T. Lauretis // *Differences: A Journal of Feminist Cultural studies*: 3.2. - Summer, 1991. - P. 71-97
3. Jagose A. *Queer Theory. An Introduction*. — New York University Press, Washington Square, New York, 1996. — 150 p.
4. Rich A. *Compulsory Heterosexuality and Lesbian Existence* / A. Rich // *Signs: Journal of Women in Culture and Society* — 1980 — № 5. — P. 631- 660
5. Berlant L. *What Does Queer Theory Teach US About X?* / Berlant L., Warner M. // *PMLA*. — 1995. - # 3. — P. 343-349.

Теорія та історія культури (філософські й культурологічні виміри)

---

6. Fiol-Matta L. A Queer Mother for the Nation / L. Fiol-Matta — University of Minnesota Press, Minneapolis, London, 2002. — 220 p.
7. Markusen E. Totalitarian state and genocide / E. Markusen // Encyclopedia of genocide. Ed. by Israel Charny. Vol. 2. — ABC — CLIO; Santa Barbara, California, Denver, Colorado, Oxford, England, 1999. — P. 32-37
8. Turner W. B. A Genealogy of Queer Theory/ W. Turner — Temple University Press, Philadelphia, 2006. — 248 p.
9. Eaglestone R. The Holocaust and the Postmodern / R. Eaglestone — Oxford University Press, 2005 - 365 p.

Надійшла до редколегії 24.12.2010 р.